

Cuprinsul.

1. Colonel Zagoritz Const. - Harta ale Transilvaniei
Granitei si inspre Ungaria

2. Colonel Zagoritz Const. - Harta cu 800 numiri de localitati
din Peninsula Balcanica

3. Colonel Zagoritz Const. - Sarmizegetusa

4. Colonel Zagoritz Const. - Sarmizegetusa (Posta)

5. H. Graur - Vin Vorzänger Ernst Denis

6. Helmut Knauff - Die Bevölkerungsentwicklung Rumäniens

7. Const. Giurescu. Sonderdruck. Jahrbücher für Geschichte
OstEuropas
Hans Ueberberger -

8. Matthias Gelzer, Richard Harder - Gnomon
Gerhart Rodenwaldt - Kritische Zeitschrift
für die Geschichte

9. Christian Vasilie :

Klassische Altertumswissenschaft
Historia militaria

D

Din Profesor Vargara Samere
69.925
Doc

O HARTĂ

Cu 800 de numiri de localități

din

**PENINSULA
BALCANICĂ**

— care amintesc existența Românilor în: Istria, Croația, Slavonia, Bosnia, Herțegovina, Dalmația, Munte-Negru, Sangeacul Novi-Bazar, Serbia-Nouă, Serbia Veche și Bulgaria de Apus;

— și o nouă dovadă că Românii nu au părăsit niciodată Dacia.

de

Colonel de rez. ZAGORIȚ CONSTANTIN

CU O HARTĂ ANEXĂ

Carta Militara

1938

Inu.A.51.385

1956

O HARTĂ

Cu 800 de numiri de localități
din

187753

PENINSULA BALCANICĂ

— care amintesc existența Românilor în: Istria,
Croația, Slavonia, Bosnia, Herțegovina, Dalmația,
Munte-Negru, Sangeacul Novi-Bazar, Serbia-Nouă,
Serbia Veche și Bulgaria de Apus;

— și o nouă dovadă că Românii nu au părăsit
niciodată Dacia:

de

Colonel de rez. ZAGORIȚ CONSTANTIN

CU O HARTĂ ANEXĂ

1938

Plocești, Tipografia „Concurența” V. Dumitrescu, B-dul Ferdinand, 52

69099

CONTROL 1953

Biblioteca Centrală Universitară
BUCUREȘTI
Cota 69925 VARIA
Inventar 66063

RC 45/02.

PENINSULA
BALCANICĂ

B.C.U. Bucuresti

C66063

Doamna Profesor Ursizara Iamarcos,
de la Universitatea din Bucuresti.

Supra aprecierii D-voastră prezente
lucrării.

Colonel Fogaristeanu

12 apr - 27
St. Regina Maria 17
Bucuresti

Cuvânt înainte,

Această lucrare a fost tipărită în 500 de exemplare și nu a fost pusă în vânzare, adică nu a fost dată publicității, ci a fost distribuită la diferite instituțiuni de cultură, precum și domnilor profesori de geografie și de istorie de la universitățile și liceele din țară, spre a fi folosită de domniile lor în mod public numai în cazul când găsesc că datele și părerile cuprinse într'ânsa pot folosi țării noastre.

În iarna anilor 1935-1936 făcând oare care studii geografice și topografice pe diferite hărți ale Peninsulei Balcanice, am fost surprins de mulțimea numirilor de localități (orașe, comune, cătune, văi, vălcele și înălțimi) care derivă din numele de Valah, și chiar numiri de factură românească, sau derivând din cuvinte românești, pe care le-am găsit pe aceste hărți. Și atunci m'am hotărât să întocmesc și să dau la lumină o hartă în care să trec toate aceste numiri.

În primăvara anului 1936 am luat cunoștință de broșura domnului N. Drăganu, profesor la Universitatea din Cluj, intitulată „Vechimea și Răspândirea Românilor pe baza Toponomiei și Onomasticii“, conferință ținută la Brașov, și tipărită de „Așezământul tipografic Datina Românească“ din Vălenii de-Munte în anul 1934.

În această broșură, pedeparte se arată normele lingvistice pe baza cărora se stabilește care numiri de localități trebuiesc puse în legătură cu existența Românilor pe anumite teritorii, iar pedeałtăparte se dă și o hartă cu astfel de numiri.

Observând că în harta anexată broșurii domnului profesor N. Drăganu sunt trecute numai o parte din numirile de localități de acest fel găsite de mine, și mai ales că nu sunt trecute în această hartă unele numiri foarte caracteristice, m'am hotărât ca să întocmesc harta pe care îmi propusesem să o fac.

Încă un motiv care m'a îndemnat ca să întocmesc această hartă a fost și faptul că harta anexată broșurii domnului profesor N. Drăganu fiind întocmită în mod primitiv, mai ales în partea privitoare la Peninsula Balcanică, localitățile, în general, nu sunt scrise chiar în poziția în care se găsesc în realitate unele față de altele, sau față de diferite râuri; din această cauză un studiu al acestor localități după poziția lor, și un control al existențelor lor este foarte greu.

De aceea m'am hotărât ca harta pe care mi-am propus să o

fac, să o întocmesc pe o scară mai mare spre a fi mai încăpătoare și spre a avea puțină să așez numirile de localități pe cât se poate în pozițiile în care ele se găsesc unele față de altele, precum și față de diferitele cursuri de apă, așa ca la o confruntare cu hărțile geografice și topografice să poată fi găsite cu ușurință.

Tot pentru ca numirile de localități să poată să fie găsite cu ușurință pe hărțile pe care le-am găsit, am tras pe hartă liniile de despărțire dintre planșele hărților $1/200\ 000$ și $1/75\ 000$, și anume, limitele dintre planșele hărții $1/200\ 000$ le-am reprezentat prin linii groase, iar cele dintre planșele hărții $1/75\ 000$ le-am reprezentat prin linii subțiri. Pentru o mai bună orientare am reprezentat în colțul din dreapta—sus, pe o hartă mai mică, limitele planșelor hărții $1/200\ 000$ cu numirile respective ale acestor planșe, precum și numirile râurilor mari.

La întocmirea acestei hărți m'am servit și de vechea hartă $1/300\ 000$ a Institutului Geografic Militar (K. u. k.) din Viena pe care am găsit unele localități, dealtfel foarte puține, care nu se găsesc pe harta $1/200\ 000$.

Nu am însemnat și limitele dintre planșele acestei hărți, deoarece ar fi încurcat orientarea, fără mult folos documentar.

Din nenorocire nu am avut la dispoziție decât o parte din planșele hărții $1/75\ 000$ pe care se găsesc scrise mult mai multe numiri de localități decât pe harta $1/200\ 000$, și deci în ele s'ar fi putut găsi mult mai multe numiri de localități care să atesteze existența Românilor, într'un anumit timp, pe teritoriul reprezentat pe hartă.

Și ne putem da seama cu ușurință ce ar însemna să dispunem de planurile directe, adică de planșele hărții $1/25\ 000$ ale teritoriului la care ne referim și pe care sunt însemnate un număr mult mai mare de numiri.—Și unde punem că numirile de localități în legătură cu existența în trecut a Românilor sunt tocmai numirile micilor văi, vâlcelușe și pâraiașe, precum și micile cătune, sau stâne din munți, și care sunt trecute numai pe această hartă.

Harta am lucrat-o personal spre a înlătura pe cât a fost cu puțință greșelele, și pentru a mi lua astfel singur răspunderea greșelelor care vor fi găsite.

Numirile de localități trecute pe hartă au fost scrise în două feluri, și anume: vertical (drept), și aplecat. Numirile scrise drept

reprezintă numiri de înălțimi, iar cele scrise aplecat reprezintă numiri de localități locuite, și anume orașe, comune, cătune sau stâne. Numirile de văi sau râuri au fost scrise tot aplecat însă nu orizontal ci în direcția scurgerii apei, adăogând în acelaș timp după acest fel de numiri litera „r“.

II

Pe harta pe care am întocmit-o am trecut numai numirile care într'un fel sau în altul atestă existența în trecut a Românilor în regiunea dela sud de râul Drava și Dunăre până în Macedonia exclusiv; și aceasta spre a nu se îngreuia harta și a încurcă aceste numiri cu altele. Din această cauză orientarea pe hartă nu se poate face decât după scheletul (liniile de despărțire) ale planșelor, după cum am spus mai sus, precum și după traseul râurilor și linia litoralului Mării Adriatice și insulele din apropierea acestui litoral.

În total pe hartă sunt trecute peste 800 de numiri de localități față de harta întocmită de d. prof. N. Drăganu, care cuprinde circa 300 de numiri.

Dintre cele 300 de numiri cuprinse în harta D-lui prof. N. Drăganu, 250 de numiri au fost găsite și de mine pe hărțile pe care le-am consultat și le-am trecut și pe harta pe care am întocmit-o, însemnându-le cu câte o cruciuliță alături; iar restul de 50 de numiri, pe care zic că nu le-am găsit pe hărțile pe care, le-am consultat, le-am trecut pe harta mea cu semnul întrebării, plasându-le cam acolo unde sunt plasate și pe harta D-lui prof. N. Drăganu.

Nu pot să afirm că aceste 50 de numiri de localități nu ar fi existând în realitate, sau nu s'ar fi gășind însemnate pe vre-o hartă; este posibil să se găsească chiar pe hărțile pe care le-am studiat eu, dar pozițiile acestor localități nefiind însemnate pe harta d-lui prof. N. Drăganu exact în pozițiile în care se gășesc pe hărțile militare, eu nu le-am putut găsi și identifica. Este posibil ca în viitor cineva, mai bun cititor al hărților, sau mai cu răbdare și mai persistent la lucru, să reia chestiunea și să întocmească o hartă mai bună și mai completă, folosind toate planșele hărții 1/75.000, precum și planurile directeare, în acest scop.

III

La căutarea și stabilirea localităților care fac obiectul hărții pe care am întocmit-o, m'am condus, atât cât mi-a permis pregătirea mea, în primul rând de ~~numirile~~^{numirile} lingvistice după care d-l prof. N. Drăganu s'a condus în stabilirea numirilor de localități care atestă existența Românilor în regiunea respectivă, și anume:

— numirile care derivă din rădăcinile Valah, Vlah, sau Vlas;

— numirile care provin din rădăcini de cuvinte românești;

— numiri/e cu terminații românești;

— și în fine numiri care sunt în întregime românești.

Pe lângă acest fel de numiri am mai adaogat și numirile care atât ca rădăcină cât și prin inversie derivă din numirea de Blah, Blach, Blac, Blazi, Blak Evlah, și Flak, numiri sub care erau cunoscuți, sau care se dedeau în trecut Românilor din aceste regiuni.

Sigur că unele dintre numirile trecute pe harta pe care am întocmit-o, nu vor fi fiind de proveniență românească, sau care să amintească existența Românilor, dar, deși îndoelnice, eu totuși le-am trecut în hartă, rămânând ca oamenii de știință cari cunosc regulile formării și transformării cuvintelor să hotărască asupra lor. Dealtfel și d-l prof. N. Drăganu a trecut în harta d-sale numiri de localități asupra originii cărora există îndoială, după cum chiar d-sa arată în textul broșurii menționate.

Nu am trecut nici o numire care să derive de la rădăcinile *drag* și *drac*, afară de cazul când la aceste rădăcini s'a adăogat și articolul românesc „ul”.

Nu am trecut nici numirile care provin de la rădăcina *Blat*, deși această rădăcină poate să fie și un derivat al cuvântului *Blah*, după cum se constată în cronică Geografului Anonim din 1308, în exemplarul litera E a acestei cronici, în care în loc de *Blahorum* sau *Blachorum* se zice *Blatorum*. De altfel pe planșa Egri-Palanka a hărții 1/200 000 se găsește o comună numită *B'atec*, care mai poartă numele și de *Blaca*.

Și pentru că s'ar putea crede că numirea de *Blaca* nu ar fi derivând din numirea *Vlah*, țin să arăt că în Macedonia se găsesc 2 localități care poartă numele de *Blaca* (Harta 1/200 000), dar

care pe lângă acest nume mai poartă, una din ele, cea dela Nord Vest de oraşelul Zagoric, numele de Vlaka, iar cealaltă, care este situată la Sud Est de oraşelul Vlahoklisura, se mai numeşte şi Vlah (hartă 1/200 000) şi Blaci (hartă 1/300 000); iar amândouă aceste comune, care sunt curate româneşti şi sunt situate într'o regiune românească, mai sunt cunoscute şi sub numele de Blaţa şi Blacea.

Deci să nu mire că am trecut pe harta mea atâtea numiri pe care le socotesc că derivă din rădăcina Valah şi Vlah.

Numirile le-am scris cu ortografia găsită în hărţile pe care le-am consultat; iar în cazul când în două sau trei hărţi diferite, aceeaşi localitate este scrisă în mod diferit, am trecut pe hartă toate aceste numiri.

Atrăg însă atenţiunea că, deşi ridicătorii topografi ai hărţilor pe teren pun o foarte mare grijă atunci când primesc de la locuitori o numire de localitate şi o scriu pe hartă, totuşi trebuie să se ştie că este foarte greu ca un topograf de o naţionalitate, să prindă cu urechea o numire de localitate de la locuitori de altă naţionalitate, şi apoi să o scrie pe hartă; şi din această cauză se comit greşeli la scrierea pe hartă a numirilor de localităţi fără importanţă, cum sunt micile cătune, văi sau înălţimi depărtate de localităţile mari.

IV

Savantul etnograf sârb Ivan Cvijic credea că locuitorii din localităţile al căror nume derivă din numele de Vlah nu sunt numai de cât de origină românească, ci este posibil ca locuitorii acestor localităţi să fie păstori de origină sârbă cari poartă numele de Vlahi sau Vlasi, ca o consecinţă a faptului că în evul mediu trăiau în această regiune păstori Valahi, după cum chiar se arată în unele documente din acel timp, şi că de la aceştia ar fi rămas şi păstorilor sârbi numele de Vlahi. (Vezi Ivan Cvijic, La Peninsula Balcan'que Geografie, Humaines. A mand Colin 109 Boulevard Saint-Michel Paris 1918, pag. 165).

Dar numitul savant sârb emite această ipoteză sau părere, oarecum comodă, ca să nu zicem interesată, fără să ţină seamă că alături de numirile de localităţi care derivă dela numele de Valah, Vlah, Blah, Vlasi şi Blazi, se mai găsesc şi o mulţime de

localități al căror nume derivă, sau sunt pur și simplu cuvinte românești,—și deși la sud de Uzice se găsește o întreagă regiune care poartă numele de Stari-Vlah, adică Vlahii vechi sau Vlahii bătrâni, cum singur recunoaște, și cari nu pot fi decât vechea populațiune românească (romanică) care locuia întreaga Peninsulă Balcanică la venirea Slavilor aci, populațiune formată aci pe loc prin romanizarea populațiunei illiro-tracice, care locuia din timpuri immemoriale întreaga această peninsulă, și care cu timpul a fost slavizată (sârbizată) în urma înființării statului sârbesc cu excluderea de la conducere a Românilor, spre deosebire de teritoriul Daciei, unde statele s'au organizat cu conducerea exclusivă românească, și unde, ca o urmare a acestui fapt Români au reușit să desnaționalizeze pe Slavi.

Tot Cvijic vorbind de populațiunea numită Zagorci și care locuiește în munții de pe coasta Mării Adriatice, de la Fiume până la Cataro și mai ales în apropiere de Ragusa, regiune care poartă numele de Zagora și Zagorje, arată că în timp ce această populație zeflemisește pe locuitorii insulelor adriatice numindu-i Buduli, aceștia le răspunde numindu-i Vlahi sau Morlaci (Mauro-Vlahi). Din aceasta se poate deduce că populațiunea numită Zagorci sunt tot Români ca și Morlaci, despre care se știe sigur că sunt Români; sau mai bine zis populațiune romanică rezultată din romanizarea populațiunilor illiro-tracice care locuiau aci înainte de întinderea stăpânirii romane asupra acestor regiuni.

Și descriind caracterul acestei populațiuni spune: „Zagorcii au o vivacitate de spirit remarcabilă cu totul meridională, care frapează când se apropie aci venind din Bosnia. Ei sunt foarte apți la lucrul intelectual și artistic; unii dintre oamenii cei mai remarcabili ai renașterii serbo-croate dela începutul secolului al 19-a erau originari din Zagora.

„După informațiunile căpătate, *Zagorcii constituiesc populațiunea cea mai primitivă*. Ei se disting prin această trăsătură particulară, că atunci când sunt ofenșați, nu se răsbună imediat, dar știu să disimuleze și să aștepte pentru a ataca.

„Ei se consideră singuri Croați, Harvați. Acel care nu vorbește dialectul lor este pentru ei aproape străin. Vecinii lor imediați din Zumberach și Karlovac îi numesc Vlahi“.

Din această descriere reese în mod evident că Zagorcii, cași Morlaci, sunt Români, și în acelaș timp ei se consideră ca populațiunea cea mai veche a acestor ținuturi, adică neveniți din

altă parte, adică urmași direcții ai populațiilor illiro-tracice romanizate și rămase pe loc, fapt care constituie pentru ei o mândrie.

Prin aceasta se dovedește nu numai că Românii nu au părăsit Dacia, spre a trece în Peninsula Balcanică, spre a veni apoi din nou în Dacia, astfel cum au interesul să afirme istoriografia unguri, dar nici Românii formați în Peninsula Balcanică prin romanizarea Illiro-Tracilor nu au imigrat niciodată în Dacia, deoarece, dacă ei ar fi părăsit Peninsula Balcanică, s'ar fi pierdut urmele și amintirea lor în aceste locuri, și nu s'ar fi găsit în această regiune atâtea localități cu numiri legate de existența Românilor și mai ales localități cu numiri pur și simplu românești; — adică în răstimpul de 700 de ani, cât este de la 1200, când istoricografilor unguri le place să afirme că Românii au revenit în Dacia, până acum s'ar fi șters orice urmă a lor în Peninsula Balcanică, iar nu să se găsească peste 800 de numiri de localități, — și sigur vor fi fiind mult mai multe, după cum am arătat mai sus, — care să amintească existența lor aci. Lasă că Românii din Peninsula Balcanică nu ar fi avut nici un motiv să părăsească niște pământuri păduroase și accidentate unde ei se puteau apăra ușor contra barbariilor, și părăsind această țară, care le asigură existența, să vină în Dacia tocmai în timpurile când se desfășură aci urgia năvălirilor maghiare, pecenege, cumane și tălărești, care de fapt i-ar fi făcut să fugă.

Privind chestiunea din punct de vedere militar, dacă poate să fie vorba de o deplasare a elementelor illiro-traco-dacice romanizate, aceasta nu s'a putut întâmpla decât cu populațiile romanice din Pannonia și din câmpia Dunării și a Tisei, adică cu acei „Păstori ai Romanilor“, cari din locurile deschise ale acestei regiuni s'au retras către regiunile muntoase și împădurite ale Moraviei, Ardealului și Peninsulei Balcanice, atunci când s'au întezit năvălirile barbare și mai ales când au sosit acei barbari, cari nu cruțau populațiile băstinașe, cum au fost Hunii, Avarii și Moghiarii, după cum arată Geograful Anonim de la 1308 în Cap. IV al Descrierii Europei Centrale; căci iată ce scrie acest geograf:

„Este de notat că între Macedonia Achaia și Tesalonicul se găsește un oare care popor foarte mare și răspândit care se numește *Blazi*, cari și altă dată au fost păstori ai Romanilor, și din cauza terenului roditor și plin de verdeță trăiau odinioară în Ungaria unde se aflau pășunile Romanilor. Dar în urmă fiind isgo-

niți de aci de Unguri, au fugit în acele părți. Ei au în abundență multă brânză excelentă, lapte și carne mai presus de alte nații. Țara acestor *Blachi*, care este mare și bogată. . . . .

Că acești păstori ai Romanilor ar fi fugit toți tocmai în Munții Pindului este puțin probabil, când știm că din Pannonia până acolo este o distanță foarte mare, iar pe această distanță sunt multe locuri unde ei puteau să-și pască turmele și să se apere cu succes contra barbarilor.

Dealtfel faptul că găsim acum atât de multe localități la Sud de Drava și de Sava care amintesc existența unei populațiuni foarte numeroase române, ba încă, ceva mai mult, care se consideră ca băștinașe în aceste locuri, este o dovadă că acei „Păstori ai Romanilor“ cărora li se mai zicea și Blazi nu au fugit de frica Ungurilor tocmai în Epir și Tesalia, ci s'au oprit la Sud de Râul Sava, unde se găsesc atât de multe localități a căror numire au ca rădăcină numele de Blazi.

Revenind la chestiune, dacă comparăm felul de a fi al Zagorcilor, așa cum sunt descriși de Cvijic, cu felul de a fi al Românilor din Macedonia și Epir și în special cu felul de a fi al Zagoriștilor din Munții Pindului, vedem că este o mare asemănare. Astfel și dintre Zagorci s'au ridicat revoluționari pentru cauza sârbo-croată, așa cum dintre Zagoriști s'au ridicat revoluționari cari au luptat contra Turcilor pentru cauza grecească.

Și Zagorcii ca și Zagoriștii nu lasă nerăsbunată o ofensă care li s'a adus lor sau familiilor lor.

Și Zagorcii ca și Zagoriștii sunt dotați cu calități intelectuale și artistice; arta cu care Zagoriști, ca dealtfel toți Românii Macedoneni lucrează podoabele de argint este destul de cunoscută.

Zagorcii însă se describesc de Zagoriști prin faptul că nu au spiritul comercial așa de dezvoltat ca aceștia și nu-și părăsesc ținuturile lor așa cum le părăsesc Zagoriștii spre a se duce în toată lumea după câștig.

Este posibil ca aceste două ramuri ale Neamului Românesc să fie două mlădițe înrudite de aproape.

Ca curiozitate am dat în colțul din stânga-jos al clișeului două hărți în care se arată regiunea din Munții Pindului locuită de Români, împărțirea lor în triburi (Zagoriști, Desariști sau Mesariști, Mezoviști, Molacasiști și Aspropotemiști) — numele comunelor locuite de această puternică ramură a Neamului Românesc,

precum și în ce comune își păstrează naționalitatea și în care comune au cedat ca naționalitate și s'au lăsat grecizați.

În special în harta cea mare se arată comunele locuite de Zagoriți, despre care nu se cam știe că există sub acest nume, ba chiar se crede că Zagoriții cari poartă acest nume și locuiesc fie în România, fie în Rusia, fie în alte țări ar fi provenind din orașele bulgărești Stara Zagora și Nova Zagora.

V

În ziua de 3 Aprilie primind înștiințarea că Societatea Regală Română de Geografie a organizat între 20 Aprilie și 3 Mai a. c., o excursie în Jugos'avia și Albania trecând prin orașele Serajevo, Ragusa, Cotor (Cataro), Durațo, Tirana, Corița (Carcea), Bitolia, Scoplje (Uskub), Niș, Belgrad,— și văzând că această excursie va trece în mare parte prin teritoriul pe care se găsesc localitățile a căror numire amintește existența Românilor în Peninsula Balcanică, am adăugat hărții mele și numele localităților arătate mai sus, precum și drumul care va fi urmat în această excursie.

Negreșit va fi o ocazie rară de a urmări și constată la fața locului urmele pe care le-a lăsat vechia populațiune românească asupra actualei populații.

Aceste urme se vor putea urmări în stilul și construcția locuințelor, în costumele bărbaților și femeilor, în portul părului, în fizionomia locuitorilor și chiar în vorbirea lor. Nu mai puțin interesante din acest punct de vedere ar fi și sculele casnice și mobilierul caselor.

Excursioniștii ar putea să se intereseze dacă numirile localităților trecute în hartă mai sunt în uz, și ce zic oamenii despre aceste numiri.

Pentru aceasta toți excursioniștii trebuie să fie înarmați cu destule aparate fotografice aprovizionate din ajuns cu clișee, și să se găsească printre dânșii și câțiva cari să cunoască dialectele limbei jugoslave.

Numai dacă nu cumva caravana excursiei nu va trece prea repede, sau în timpul nopții, prin aceste locuri.

Regret că sănătatea nu-mi permite să iau și eu parte la această excursie pe care de mult am dorit să o fac.

Harta
 Teritoriilor și
 Comunităților românești
 din Peninsula Balcanică
 • comune grecești
 • comune românești

Harta Kotor
 cu
 Numiri de localități
 care amintesc
 existența Românilor
 în Peninsula Balcanică
 de la Sud de Drava
 și Dunăre
 până în Macedonia (excluziv)
 Sc. 1/1.500.000
 lucrată de G. Bălan

Harta de
 ansamblu
 a regiunii
 cu Români
 și Greci